

adwokat dr Tomasz Smoliński

ORCID: 0000-0002-3540-3200

tomasz.smolinski.adwokat@gmail.com

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Wpływ eliminacji klauzuli zmiennego oprocentowania opartej o stawkę referencyjną WIBOR na ważność całej umowy kredytu – glosa do wyroku Sądu Okręgowego w Suwałkach I Wydział Cywilny z dnia 21 sierpnia 2024 r., I C 217/24

Słowa klucze: umowa kredytu; oprocentowanie; klauzula niedozwolona; nieważna umowa

Przedmiotowa glosa ma charakter częściowo krytyczny. Jej celem jest ocena zasadności rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego w Suwałkach na płaszczyźnie możliwości utrzymania umowy kredytu ze zmiennym oprocentowaniem opartym na wskaźniku WIBOR po eliminacji z umowy kredytu całej klauzuli zmiennego oprocentowania. Na potrzeby oceny zasadności rozstrzygnięcia Sądu dokonano ukazania wiodącej linii orzeczniczej w zakresie możliwości utrzymania umowy kredytu w mocy po eliminacji z niej przedmiotowo istotnych warunków umownych. Omawiane zagadnienie ma istotny wpływ na praktykę rozstrzygania sporów na gruncie spraw kredytów złotych opartych na wskaźniku referencyjnym WIBOR. Glosator przychylił się do stanowiska tej części doktryny prawa, która wskazuje, że tak daleko idące przekształcenie umowy powoduje, że należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze. Nie można zaś oceniać umowy wyłącznie z perspektywy faktycznej możliwości jej dalszego wykonywania, a brać należy pod uwagę również prawną możliwość jej utrzymania na gruncie przepisów krajowych. Wynikający z eliminacji klauzuli zmiennego oprocentowania brak konsensu w zakresie świadczenia głównego musi powodować skutek w postaci braku związania umową w pozostałym zakresie.

Rodzaj:

Glosa częściowo krytyczna

Wprowadzenie

Przedmiotowa glosa dotyczy wyroku Sądu Okręgowego w Suwałkach I Wydział Cywilny z dnia 4 października 2024 r. wydanego w sprawie prowadzonej pod sygn. I C 217/24. Wskazane orzeczenie Sądu zasługuje na szczególną uwagę z tytułu doniosłości analizowanego zagadnienia, a zatem niedozwolonego

(abuzywnego) charakteru klauzuli zmiennego oprocentowania zawartej w umowie kredytu hipotecznego złotowego, która oparta jest na wskaźniku referencyjnym WIBOR¹. W ramach

¹ Warsaw Interbank Offer Rate – stopa procentowa, po jakiej banki udzielają pożyczek innym bankom, ustalana w każdy dzień roboczy o godz. 11:00, z wyjątkiem okresów ON i TN, dla których stawki ustalane są o godz. 17:00.

przedmiotowej glosy postarano się rozwiązać istotny problem dla praktyki orzeczniczej na gruncie przedmiotowych spraw. Dotychczas analizowane kwestie natury prawnej w zakresie wadliwości elementów konstrukcyjnych umów kredytu w szczególności dotyczyły niedozwolonego charakteru klauzul waloryzacyjnych ujętych w tzw. umowach frankowych. Aktualnie doniosłość problemu kredytów frankowych (jak i innych kredytów powiązanych z walutami obcymi) wydaje się oczywista. Kазus kredytów frankowych miał (można również uznać, że ma do tej pory) nie tylko istotne znaczenie dla uczestników rynku kapitałowego², ale też – w odmiennym co prawda aspekcie – dla całego systemu wymiaru sprawiedliwości. Głosowany wyrok może mieć jeszcze dalej idące konsekwencje zarówno dla sektora rynku finansowego, jak i dla wymiaru sprawiedliwości. Warto wskazać na fakt, że to właśnie kredyty hipoteczne w walucie polskiej stanowią większość kredytów udzielonych przez banki w Polsce. Oczywiście w celu zachowania rzetelności opracowania wskazać należy, że kredyty hipoteczne w walucie polskiej były udzielane od wielu lat, przez dłuższy okres niż kredyty waloryzowane, które głównie były udzielane w latach 2005–2010. Kształt proponowanych kredytów w walucie polskiej na przestrzeni dekad ulegał znacznej ewolucji. Zmiany dotyczyły również regulacji prawa cywilnego i prawa bankowego. Także w przedmiotowym przypadku zmiany ulegały regulacje związane z samym wskaźnikiem WIBOR. Nie można zatem w ocenie glosatora uznać, że omawiany wyrok Sądu Okręgowego w Suwałkach będzie mieć jednoznaczne przełożenie w stosunku do wszystkich zobowiązań powiązanych ze wskaźnikiem referencyjnym WIBOR, ustawodawca na przestrzeni lat nakładał bowiem na instytucje finansowe coraz to nowsze obowiązki, w tym obowiązki

informacyjne, którym te instytucje lepiej bądź gorzej starały się czynić zadość. Spełnienie zaś obowiązków informacyjnych spoczywających na bankach nie może pozostawać poza analizą, w szczególności w kontekście przedmiotowego orzeczenia. W niniejszej glosie skupiono się zaś na ocenie zasadności stanowiska na płaszczyźnie możliwości utrzymania umowy kredytu w mocy po usunięciu z niej klauzuli zmiennego oprocentowania w całości.

Rozwiązanie problemu badawczego oparto na metodzie formalno-dogmatycznej dotyczącej analizy zarówno krajowych, jak i międzynarodowych aktów prawnych wiążących się z podjętą problematyką badawczą. Posłużono się również metodą prawnoporównawczą oraz historycznoprawną. Skorzystanie z nich pozwoliło na ukazanie stanowisk orzecznictwa i doktryny w zakresie podjętej problematyki na przestrzeni lat.

I. Okoliczności sprawy i wyrok Sądu Okręgowego w Suwałkach

Na potrzeby niniejszego opracowania glosator pominął szczegółowe opisywanie przebiegu całego postępowania, skupiając się wyłącznie na aspektach niezbędnych dla przedstawienia problemu poruszonego w orzeczeniu i jego znaczenia praktycznego.

Przedmiotowa sprawa dotyczy wadliwej konstrukcji klauzuli zmiennego oprocentowania opartej na wskaźniku referencyjnym WIBOR 3M, niedozwolonego jego charakteru oraz wpływu abuzywności wskaźnika WIBOR 3M dla ważności całego stosunku zobowiązaniowego.

W przedmiotowej sprawie bank wystąpił przeciwko kredytobiorcy (konsumentowi) z pozwem o zapłatę postawionego w stan pełnej wymagalności zadłużenia z kredytu wobec zaprzestania spłaty kredytu przez pozwaną.

Pozwana, wnosząc o oddalenie powództwa, argumentowała przy tym m.in., że zapisy umowy kredytu dotyczące się klauzuli zmiennego oprocentowania w oparciu o wskaźnik WIBOR 3M mają charakter abuzywny, co winno skutkować ich wyeliminowaniem z umowy i w konse-

² Zatem zarówno dla banków, które co roku już od wielu lat przeznaczają na związane ze sporami sądowymi znaczne rezerwy finansowe, jak i dla kredytobiorców, którzy stoją przed możliwością uwolnienia się od zadłużenia, którego skala może prowadzić nawet do upadłości kredytobiorcy.

kwencji określeniem wysokości zobowiązania pozwanej wobec powoda przy ich pominięciu.

Sąd Okręgowy w Suwałkach w zakresie stanu faktycznego ustalił, że przedmiotowy kredyt miał być oprocentowany według zmiennej stopy procentowej stanowiącej sumę zmiennej stawki referencyjnej WIBOR 3M i stałej w okresie umowy marży wynoszącej 6,94 p.p., przy czym na datę zawarcia umowy kredytu oprocentowanie to wynosiło 7,19% w stosunku rocznym.

W zakresie oceny prawnej żądania pozwu sąd I instancji wskazał na treść art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego³, w tym na *essentialia negotii* umowy kredytu. Biorąc pod uwagę treść powyższego przepisu, Sąd Okręgowy stwierdził, że umowa zawarta przez strony postępowania niewątpliwie spełniała wymogi umowy kredytowej.

Pomimo powyższej konstatacji żądanie pozwu – zdaniem sądu I instancji – nie zasługiwało na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy w Suwałkach podniósł, że w przedmiotowym stosunku umownym bank występował jako przedsiębiorca, zaś kredytobiorca jako konsument. Dalej Sąd zauważył, że sporne między stronami postępowania zapisy umowy (tyczące się klauzuli zmiennego oprocentowania i prowizji) stanowią świadczenie główne, bowiem są one wynagrodzeniem powoda za udzielenie kredytu pozwanej. Sąd I instancji przeanalizował zapisy umowy kredytu pod kątem niedozwolonego ich charakteru na gruncie art. 385¹ § 1 Kodeksu cywilnego⁴.

Sąd dalej wskazał, że jeżeli konsument byłby w lepszej sytuacji, gdyby konkretnego postanowienia w umowie nie było, należy przyjąć, że ma ono charakter nieuczciwy.

Sąd, analizując zapisy umowy kredytu dotyczące klauzuli zmiennego oprocentowania, wskazał, że ani w umowie kredytu, a nie w żadnym innym dokumencie związanym z jej zawarciem nie poinformowano pozwanej, czym jest stawka referencyjna WIBOR 3M, kto tę

stawkę ustala i w oparciu o jakie zasady, a nadto nie poinformowano pozwanej, gdzie może znaleźć informacje dotyczące tych kwestii.

Sąd zaznaczył, że jest mu znane postanowienie TSUE z 17 listopada 2021 r. w sprawie C-655/20⁵ oraz wyrok TSUE z 13 lipca 2023 r. w sprawie C-265/22⁶.

Zdaniem Sądu po stronie powoda istniał obowiązek poinformowania pozwanej o źródłach ustalania stawki WIBOR i sposobie jej wyznaczania, tego jednak powód nie uczynił.

Sąd nie podzielił stanowiska banku, że stawka WIBOR jako składowa klauzuli zmiennego oprocentowania nie może być kwestionowana i badana w aspekcie abuzywności, bowiem nadzorowana jest przez organy państwowe.

Sąd uznał, że zachwiana została równowaga stron, gdyż bank nie udzielił konsumentowi informacji o tworzeniu wskaźnika WIBOR w oparciu o *fixing* pomimo posiadania takich informacji, czym naruszył równowagę kontraktową z korzyścią dla powoda i ze szkodą dla pozwanej jako konsumenta (rażącym naruszeniem jej interesów). W zakresie przejrzystości postanowień umowy Sąd odniósł się do wyroku TSUE z 13 lipca 2023 r. w sprawie C-265/22. Warto dodać, że stanowisko sądu I instancji należało uznać też za zasadne z perspektywy wyroku TSUE z 20 września 2017 r.⁷

Uznając za abuzywne zapisy umowy łączącej strony postępowania dotyczące klauzuli zmiennego oprocentowania, Sąd uznał, że abuzywność zapisu umowy skutkuje wyeliminowaniem go z treści kontraktu, z jednoczesnym pozostawieniem umowy w mocy w pozostałym zakresie. W stanie sprawy Sąd stwierdził, że wyeliminowaniu z powyższej umowy winna podlegać całość klauzuli zmiennego oprocento-

³ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1646 ze zm.).

⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1061 ze zm.), dalej: k.c.

⁵ Zob. postanowienie TSUE z 17 listopada 2021 r. w sprawie C-655/20, *Marc Gómez Del Moral Guasch v. Bankia SA*, Dz.U.UE.C 2022, nr 37, poz. 2.

⁶ Zob. wyrok TSUE z 13 lipca 2023 r. w sprawie C-265/22, *ZR i PI v. Banco Santander, SA.*, LEX nr 3580127.

⁷ Zob. wyrok TSUE z 20 września 2017 r. w sprawie C-186/16, *Ruxandra Paula Andriciuc i in. v. Banca Românească SA*, ZOTSis 2017, nr 9, poz. I-703.

wania odwołująca się do stawki WIBOR 3M. Sąd nie podzielił stanowisk banków prezentowanych na gruncie kredytów frankowych, że istnieje możliwość eliminacji części zapisu klauzuli niedozwolonej poprzez przeprowadzenie tzw. testu błękitnego ołówka. Uznał on, że nie można pozostawić marży banku jako wynagrodzenia po eliminacji wskaźnika referencyjnego, powołując się również przy tym na orzecznictwo TSUE.

Zdaniem Sądu przyjęty skutek w postaci eliminacji całej klauzuli zmiennego oprocentowania nie jest przy tym sankcją nadmierną w stosunku do powoda, pozwole to bowiem zrealizować nadrzędny cel dyrektywy 93/13⁸, którym jest uzyskanie tzw. efektu odstraszającego, polegającego na zniechęceniu przedsiębiorcy (poprzez zastosowanie odczuwalnej dla niego sankcji) do stosowania w obrocie umów zawierających klauzule abuzywne. Sąd podkreślił, że w przedmiotowej sprawie sankcję polegającą na eliminacji całej klauzuli zmiennego oprocentowania nieco łagodzi fakt, że za udzielenie kredytu powód pobrał prowizję w wysokości 25 058,36 zł, stanowiącą ok. 23% całkowitej kwoty kredytu (a zatem nie mało). Co prawda odnośnie do tej prowizji pozwana także zgłaszała zarzut abuzywności, ale Sąd go nie podzielił.

Sąd końcowo wskazał, że jako pozostające bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy ocenić należało pozostałe zarzuty pozwanej.

2. Ocena słuszności poglądów Sądu Okręgowego w Suwałkach przyjętych za podstawę orzeczenia

W ocenie glosatora przedstawione przez sąd I instancji stanowisko co do wadliwości klauzuli zmiennego oprocentowania, jak również co do braku spełnienia przez bank obowiązków informacyjnych i skutku w postaci konieczności eliminacji całej klauzuli zmien-

nego oprocentowania z umowy kredytu uznać należy w większości za zasadne.

Krytycznie należy odnieść się natomiast do końcowego stanowiska Sądu o możliwości utrzymania w mocy umowy kredytu hipotecznego po wyeliminowaniu z niej całej klauzuli dotyczącej oprocentowania, a zatem *de facto* po wyeliminowaniu oprocentowania z umowy kredytu. W ocenie glosatora nie istnieje prawna możliwość do pozostawienia w mocy umowy kredytu w pozostałym zakresie w sytuacji wyeliminowania z niej klauzuli zmiennego oprocentowania. Sąd winien w procesie zwrócić konsumentowi uwagę, że abuzywność przedmiotowej klauzuli może powodować nieważność umowy kredytu, i ewentualnie pouczyć o tym pozwaną, jak również o skutkach tejże nieważności.

Nie sposób uznać, że powyższe stanowisko glosatora jest odosobnione, w szczególności należy bowiem zwrócić uwagę na uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2024 r.⁹, który na kanwie spraw kredytów waloryzowanych do walut obcych uzasadnił, dlaczego słuszne jest stanowisko, iż w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Na powyższej płaszczyźnie Sąd Najwyższy odniósł się m.in. do orzecznictwa TSUE, który w wyroku z 14 marca 2019 r.¹⁰ podniósł, że klauzule umowne dotyczące ryzyka kursowego określają główny przedmiot umowy kredytu. W związku z tym utrzymanie w mocy wiążącej umowy po usunięciu tych klauzul nie wydaje się możliwe z prawnego punktu widzenia, co jednak powinien ocenić sąd odsyłający. Sąd Najwyższy zauważył, że podobne stwierdzenie znalazło się w wyroku z 5 czerwca 2019 r.¹¹,

⁸ Dyrektywa Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. UE L 1993, nr 95, s. 29 ze zm.).

⁹ Zob. uchwała SN z dnia 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, OSNC 2024, nr 12, poz. 118.

¹⁰ Zob. wyrok TSUE z 14 marca 2019 r. w sprawie C-118/17, *Zsuzsanna Dunai v. Erste Bank Hungary ZRT.*, LEX nr 2631770.

¹¹ Zob. wyrok TSUE z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie C-38/17, *GT v. HS*, LEX nr 2677174.

w którym TSUE wskazał, że „zdaniem sądu odsyłającego warunek będący przedmiotem postępowania głównego określa główny przedmiot umowy w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13. W takich okolicznościach utrzymanie umowy po wyłączeniu z niej tego warunku nie wydaje się możliwe z prawnego punktu widzenia, co jednak powinien ocenić w razie potrzeby sąd odsyłający”¹². Podobnie TSUE w wyroku z 3 października 2019 r.¹³ zauważył, że „artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stanowi, że: Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

To zatem na płaszczyźnie prawa krajowego należy dokonywać oceny, czy umowa kredytu może obowiązywać w części pozostałej po usunięciu klauzuli uznanej za niedozwoloną. Sąd Najwyższy w przytoczonej uchwale wskazał dalej, że „po usunięciu klauzul uznanych za abuzywnie umowa nie może wiązać w pozostałym zakresie, jeżeli ta pozostała treść nie wystarcza do określenia, na czym polegają prawa i obowiązki stron, co oznacza, iż umowa nie określa minimalnego zakresu konsensu. Konieczność określenia takiego minimalnego zakresu występuje w przypadku każdej czynności prawnej, a w razie jego braku umowę należałoby uznać za niezawartą (nieistniejącą)”.

Słusznie więc wskazuje dalej Sąd Najwyższy w podjętej uchwale, że „zachowanie minimalnego zakresu konsensu, który z konstrukcyjnego punktu widzenia konieczny jest do istnienia stosunku prawnego, nie wystarczy

jednak do uznania, że po wyeliminowaniu klauzul abuzywnych umowa może wywierać skutki prawne. Konieczne jest nie tylko spełnienie wymogu zachowania minimalnej treści umowy, ale również zachowanie jej tożsamości”.

W ocenie glosatora tożsamość stanowiska należy przyjąć co do umowy kredytu pozbawionej klauzuli oprocentowania. Eliminacja oprocentowania z umowy kredytu nie tylko wypacza sens gospodarczy takiej szczątkowej umowy kredytu¹⁴, ale również powoduje, że jako pozbawiona *essentialia negotii* umowy kredytu jest ona sprzeczna z przepisami Prawa bankowego i tym samym w oparciu o art. 58 § 1 k.c. jest nieważna.

Podobnie uznał właśnie Sąd Najwyższy w powoływanej uchwale¹⁵.

Oczywisty wydaje się fakt, że istotą umowy kredytu jest z jednej strony udostępnienie kredytobiorcy kapitału kredytu, zaś z drugiej zwrot przez kredytobiorcę kapitału kredytu w ustalonych ratach wraz z odsetkami. Umowa kredytu jest bowiem umową wzajemną oraz zawsze, co wymaga zaakcentowania, odpłatną. Z tytułu udzielonego kredytu bank pobiera odsetki oraz w niektórych przypadkach prowizję. Określenie w umowie wysokości oprocentowania, odsetek stanowi przedmiotowo istotny element umowy kredytu¹⁶.

Wskazać przy tym należy, że w analizowanej sprawie, której dotyczy głosowany wyrok, niewątpliwie strony dokonały wyboru umowy kredytu ze zmiennym oprocentowaniem, w związku z czym brak jest podstaw do uznania za bezwzględnie nieważną jedynie części umowy kredytu dotyczącej warunków zmiany oprocentowania. Wyjęcie tylko tej jednej części wypaczałoby wolę stron, skoro obie strony chciały

¹² Tożsamość stanowisko wyraził TSUE w wyroku z 16 marca 2023 r. w sprawie C-6/22, *M.B. i in. v. X S.A.*, LEX nr 3504887 oraz wyroku z 23 listopada 2023 r. w sprawie C-321/22, *ZL i in. v. Provident Polska S.A.*, LEX nr 3629863.

¹³ Zob. opinię RG z 14 maja 2019 r. w sprawie C-260/18, *K. Dziubak, J. Dziubak v. Raiffeisen Bank International AG*, LEX nr 2712694.

¹⁴ Mając na uwadze fakt, że banki są przedsiębiorcami prowadzącymi działalność kredytową celem osiągania zysków, w tym z tytułu oprocentowania udzielonego kredytu.

¹⁵ Zob. uchwała SN z dnia 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, OSNC 2024, nr 12, poz. 118.

¹⁶ Zob. B. Bajor [w:] L. Kociucki, J.M. Kondek, K. Królikowska, B. Bajor, *Prawo bankowe. Komentarz do przepisów cywilnoprawnych*, Warszawa 2020, art. 69.

zawrzeć umowę o zmiennym oprocentowaniu. Pogląd ten podzielił chociażby Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi w uzasadnieniu wyroku z dnia 27 września 2016 r.¹⁷

Wyżej wymieniony Sąd dokonał także wykładni przepisu art. 69 ust. 2 pkt 5 Prawa bankowego z 29 sierpnia 1997 r. W kontekście określenia zakresu swobody stron w kształtowaniu w umowie warunków zmiany oprocentowania i stwierdził, iż „żaden z przepisów ustawy nie zawiera regulacji stanowiącej odpowiednik art. 536 § 1 kc lub art. 628 § 1 kc. Można powiedzieć, że stanowisko ustawodawcy jest bezlitosne. Otóż art. 69 ust. 2 pkt 5 pr. bank. jednoznacznie stanowi, że umowa kredytu powinna określać wysokość oprocentowania i warunki jego zmiany (...) wykładnia art. 69 ust. 2 pkt 5 pr. bank. prowadzi do wniosku, że skoro brak przepisu pozwalającego stronom na odwołanie się do ogólnych warunków zmiany oprocentowania (czyli niesprecyzowanych szczegółowo – w sposób konkretny) – to strony nie mogą w sposób ważny zawrzeć umowy o zmiennym oprocentowaniu – jeżeli nie sprecyzują w umowie, na czym konkretnie te warunki polegają i jakie są kryteria zmiany”¹⁸.

Podobnej analizy przepisu art. 69 ust. 2 pkt 5 Prawa bankowego z 29 sierpnia 1997 r. dokonał w tożsamej przedmiotowo sprawie Sąd Okręgowy w Warszawie w uzasadnieniu swojego wyroku z dnia 28 września 2016 r.¹⁹

Warto też w tym miejscu wskazać na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lipca 2023 r. (II CSKP 611/22), w którym wskazał on, że „odnośnie do postanowień umowy dotyczących oprocentowania wskazał Sąd Apelacyjny, że art. 69 ust. 1 pkt 5 Pr.b., wymaga i w dacie zawarcia umowy wymagał, by umowa

o kredyt określała między innymi wysokość oprocentowania i warunki jego zmiany. Postanowienie umowy dotyczące zasad ustalenia zmiennego oprocentowania jest natomiast niedookreślone”²⁰. A zatem umowę kredytu stron należało uznać za niezawartą. Stanowisko to podzielił też chociażby Sąd Okręgowy w Białymstoku w wyroku z dnia 9 czerwca 2022 r.²¹, wskazując, że „efektem wiodącym powyższej analizy była konkluzja, iż eliminacja wyłączenie klauzul abuzywnych odnoszących się do mechanizmu indeksacji skutkowałaby tym, że przedmiotowa umowa w dalszym ciągu na dałaby się do wykonania, jednakże w umowie nie zostało w sposób precyzyjny określone oprocentowanie kredytu. (...) w konsekwencji powyższego Sąd rozstrzygnął, że eliminacyjny skutek pominięcia klauzul abuzywnych, przy zastosowanych zapisach umownych – nie pozwalała jej wykonywać”.

Chociaż zatem Sąd Okręgowy w Białymstoku stanął na niezasadnym stanowisku, że po wyeliminowaniu klauzul waloryzacyjnych z umowy kredytu indeksowanego może ona być dalej wykonywana²², to słusznie zauważył, że eliminacja klauzuli oprocentowania w całości nie pozwala na utrzymanie umowy kredytu w mocy z uwagi na brak istotnego elementu umowy kredytu. Powyższy wyrok w tym zakresie zaaprobował Sąd Apelacyjny w Białymstoku rozpoznający apelację banku²³.

Jakkolwiek w doktrynie i orzecznictwie istniała niepewność, czy można utrzymać w mocy umowę kredytu indeksowanego po eliminacji z niej klauzuli waloryzacyjnej, to w ocenie glosatora jako bardzo wątpliwa pozostaje możliwość utrzymania umowy kredytu w mocy po eliminacji z niej klauzuli dotyczącej oprocentowania.

¹⁷ Zob. wyrok SR w Łodzi z dnia 27 września 2016 r., XVIII C 4360/15, LEX nr 2162607.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Zob. wyrok SO w Warszawie z dnia 28 września 2016 r., XXVII Ca 678/16, LEX nr 2257295. Por. wyrok SO w Warszawie z dnia 29 października 2019 r., V Ca 403/19, LEX nr 2764881; wyrok SO w Warszawie z dnia 16 października 2019 r., V Ca 3290/18, LEX nr 2762923.

²⁰ Zob. wyrok SN z dnia 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, LEX nr 3605020.

²¹ Zob. wyrok SO w Białymstoku z dnia 9 czerwca 2022 r., I C 1700/20, niepubl.

²² zob. uchwała całej Izby Cywilnej SN z dnia 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22.

²³ Zob. wyrok SA w Białymstoku z dnia 17 maja 2023 r., I ACa 1239/22, niepubl.

Jak wynika z treści art. 69 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe²⁴: „umowa kredytu powinna być zawarta na piśmie i określać w szczególności: wysokość oprocentowania kredytu i warunki jego zmiany”.

Stanowisko glosatora nie jest na tej płaszczyźnie odosobnione. W doktrynie wielu autorów wskazuje, że „pogląd o nieważności całości umowy kredytu o zmiennym oprocentowaniu w razie braku precyzyjnego określenia w umowie warunków zmiany oprocentowania opiera się na dążeniu do poszanowania podstawowej zasady prawa cywilnego – autonomii woli stron. Zakłada ona, że strony powinny być związane umową, którą chciały zawrzeć. Nie wynika z niej zasada, że lepsza jest jakakolwiek umowa niż jej brak. Konwersja kredytu o zmiennym oprocentowaniu na kredyt o stałym oprocentowaniu naruszyłaby tożsamość czynności przez zmianę jakościową essentialia negotii umowy”²⁵.

Nie sposób zatem w ocenie glosatora zaaprobować stanowiska Sądu Okręgowego w Suwałkach, iż umowę kredytu można utrzymać w mocy po eliminacji z niej w całości klauzuli dotyczącej oprocentowania. Gdyby Sąd uznał, że można utrzymać umowę kredytu w mocy w zakresie oprocentowania co do samej marży, to wówczas możliwe byłoby ewentualne utrzymanie umowy kredytu w mocy jako oprocentowanej wyłącznie tą marżą. Tego zabiegu jednak sąd I instancji nie uczynił, słusznie uznając, że nie istnieje z prawnego punktu widzenia możliwość eliminacji wyłącznie części klauzuli zmiennego oprocentowania co do stawki referencyjnej WIBOR 3M²⁶.

3. Ocena stanowiska przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Suwałkach

Przedstawiona analiza orzeczenia Sądu Okręgowego w Suwałkach prowadzi do wniosku, że przedmiotowe rozstrzygnięcie należy oceniać negatywnie w zakresie, w jakim Sąd ten uznał, że możliwe jest utrzymanie umowy kredytu w mocy po eliminacji z niej całej klauzuli dotyczącej oprocentowania.

Wylimitowanie oprocentowania z umowy kredytu nie pozwala z prawnego punktu widzenia na jej utrzymanie w mocy z uwagi na brak postanowień przedmiotowo istotnych. Oczywiście istnieje hipotetyczna, faktyczna możliwość utrzymania takiej umowy w mocy, tak samo jak umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej po eliminacji z niej klauzuli waloryzacyjnej, jednak taki nowy stosunek należałoby ocenić jako wypaczenie woli stron umowy. Oczywiście jest, że bank nie zawarłby umowy kredytu bez klauzuli dotyczącej oprocentowania, bowiem po to prowadzi działalność gospodarczą w zakresie udzielania kredytów, aby czerpać z tego tytułu zysk.

Skoro Sąd uznał, że klauzulę zmiennego oprocentowania opartą na stawce referencyjnej WIBOR należy w całości z umowy kredytu wyeliminować, to powinien pochylić się nad tym, iż umowy takiej nie da się dalej wykonywać. I bez znaczenia pozostaje przy tym okoliczność, na którą wskazał Sąd Okręgowy, czy takie rozwiązanie w kontekście dyrektywy 93/13 byłoby sankcją nadmierną, czy też nie. Skoro bowiem nie da się takiej częściowej umowy utrzymać w mocy na gruncie krajowych przepisów prawa materialnego, to bezprzedmiotowe wydaje się ocenianie charakteru skutku w postaci upadku umowy kredytu w całości.

Warto dodać, że skutek eliminacji z umowy kredytu złotowego oprocentowania, jak w przedmiotowej sprawie, jest bardzo doniosły z perspektywy rynku finansowego w Polsce. Chociaż w ramach przedmiotowej glosy zaprezentowano stanowisko, w świetle którego nie istnieje możliwość utrzymania umowy kredytu po eliminacji z niej klauzuli oprocen-

²⁴ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1646 ze zm.).

²⁵ K. Kurosz, *Nieważność umowy kredytu na skutek wadliwego określenia warunków zmiany oprocentowania*, LEX/el. 2017.

²⁶ Por. Ł. Węgrzynowski, *Redukcja postanowienia nie-dozwolonego. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 1.06.2022 r., II CSKP 364/22*, „Przegląd Sądowy” 2024, nr 10, s. 66–83.

towania, to zarówno unieważnienie umowy kredytu w całości, jak i wyeliminowanie z niej całego oprocentowania stanowi daleko idącą sankcję dla kredytodawcy. W sytuacji, gdy kredytobiorcy zaczną masowo kwestionować stawkę retencyjną WIBOR bądź samą zasadność jej inkorporowania na grunt umów kredytu z konsumentami, zaś sądy będą przychylić się do ich stanowiska, niewątpliwie będzie to stanowiło znaczące obciążenie dla sektora bankowego w Polsce, mając na uwadze fakt, że większość umów kredytu, w tym umowy kredytu hipotecznego, są umowami ze zmiennym oprocentowaniem opartym właśnie na stawce referencyjnej WIBOR. Same te negatywne konsekwencje dla sektora finansowego nie po-

winny jednak mieć wpływu na zasadność kwestionowania zapisów umów masowo zawieranych na rynku bankowym. Mając na uwadze fakt, że ujęcie w umowie kredytu zawartej przez konsumenta z bankiem zmiennego oprocentowania opartego na stawce referencyjnej WIBOR stanowi bardzo skomplikowane zagadnienie dotyczące tego, czy w ogóle kredyt udzielany konsumentowi powinien być oparty na stawce referencyjnej, sposobu wyznaczania której konsument najprawdopodobniej nie jest w stanie zrozumieć i zweryfikować. Jak wskazano na wstępie do niniejszej glosy, w opracowaniu tym skupiono się wyłącznie na wybranym, wyżej omówionym aspekcie dotyczącym usunięcia oprocentowania z umowy kredytu.

Abstract

The impact of the elimination of the variable interest clause based on the WIBOR reference rate on the validity of the entire loan agreement – commentary to the ruling of the District Court in Suwałki, Civil Division I, of 21 August 2024, I C 217/24

Keywords: *loan agreement; interest; unfair clause; invalid contract*

The subject commentary is partly critical in nature. Its purpose is to assess the validity of the decision of the District Court in Suwałki in terms of the possibility of maintaining a loan agreement with a variable interest rate based on the WIBOR index after eliminating the entire variable interest clause from the loan agreement. For the purposes of assessing the validity of the Court's decision, the leading line of case law was presented in terms of the possibility of maintaining a loan agreement in force after eliminating the material contractual terms from it. The subject matter has a significant impact on the practice of resolving disputes in the context of PLN loans based on the WIBOR reference index. The commentator agrees with the position of that part of the legal doctrine which indicates that such a far-reaching transformation of the contract means that it should be considered a contract of a different essence and nature. However, the contract cannot be assessed solely from the perspective of the actual possibility of its further performance, but the legal possibility of its maintenance under national regulations should also be taken into account. The lack of consensus regarding the principal performance resulting from the elimination of the variable interest rate clause must result in the lack of binding force of the contract in the remaining scope.

Bibliografia

Literatura

Bajor B. [w:] L. Kociucki, J.M. Kondek, K. Królikowska, B. Bajor, *Prawo bankowe. Komentarz do przepisów cywilnoprawnych*, Warszawa 2020.

Kurosz K., *Nieważność umowy kredytu na skutek wadliwego określenia warunków zmiany oprocentowania*, LEX/el. 2017.

Węgrzynowski Ł., *Redukcja postanowienia niedozwolonego. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 1.06.2022 r., II CSKP 364/22*, „Przegląd Sądowy” 2024, nr 10.

Akty prawne

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1061 ze zm.).

Dyrektywa Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. U. UE L 1993, nr 95, s. 29 ze zm.).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1646 ze zm.).

Orzecznictwo

Wyrok SR w Łodzi z dnia 27 września 2016 r., XVIII C 4360/15, LEX nr 2162607.

Wyrok SO w Warszawie z dnia 28 września 2016 r., XXVII Ca 678/16, LEX nr 2257295.

Wyrok TSUE z 20 września 2017 r. w sprawie C-186/16, *Ruxandra Paula Andriciuc i in. v. Banca Românească SA*, ZOTSIS 2017, nr 9, poz. I-703.

Wyrok TSUE z 14 marca 2019 r. w sprawie C-118/17, *Zsuzsanna Dunai v. Erste Bank Hungary ZRT*, LEX nr 2631770.

Wyrok TSUE z 5 czerwca 2019 r. w sprawie C-38/17, *GT v. HS*, LEX nr 2677174.

Wyrok SO w Warszawie z dnia 16 października 2019 r., V Ca 3290/18, LEX nr 2762923.

Wyrok SO w Warszawie z dnia 29 października 2019 r., V Ca 403/19, LEX nr 2764881.

Postanowienie TSUE z 17 listopada 2021 r. w sprawie C-655/20, *Marc Gómez Del Moral Guasch v. Bankia SA*, Dz.U.U.E. C 2022, nr 37, poz. 2.

Wyrok SO w Białymstoku z dnia 9 czerwca 2022 r., I C 1700/20, niepubl.

Wyrok TSUE z dnia 16 marca 2023 r. w sprawie C-6/22, *M.B. i in. v. X S.A.*, LEX nr 3504887.

Wyrok SA w Białymstoku z dnia 17 maja 2023 r., I ACa 1239/22, niepubl.

Wyrok TSUE z 13 lipca 2023 r. w sprawie C-265/22, *ZR i PI v. Banco Santander, SA.*, LEX nr 3580127.

Wyrok SN z dnia 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, LEX nr 3605020.

Wyrok TSUE z 23 listopada 2023 r. w sprawie C-321/22, *ZL i in. v. Provident Polska S.A.*, LEX nr 3629863.

Uchwała SN z dnia 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, OSNC 2024, nr 12, poz. 118.

Inne

Opinia RG z 14 maja 2019 r. w sprawie C-260/18, *K. Dziubak, J. Dziubak v. Raiffeisen Bank International AG*, LEX nr 2712694.